

Naturvärden vid ett utbyggnadsområde vid Liljeholmen

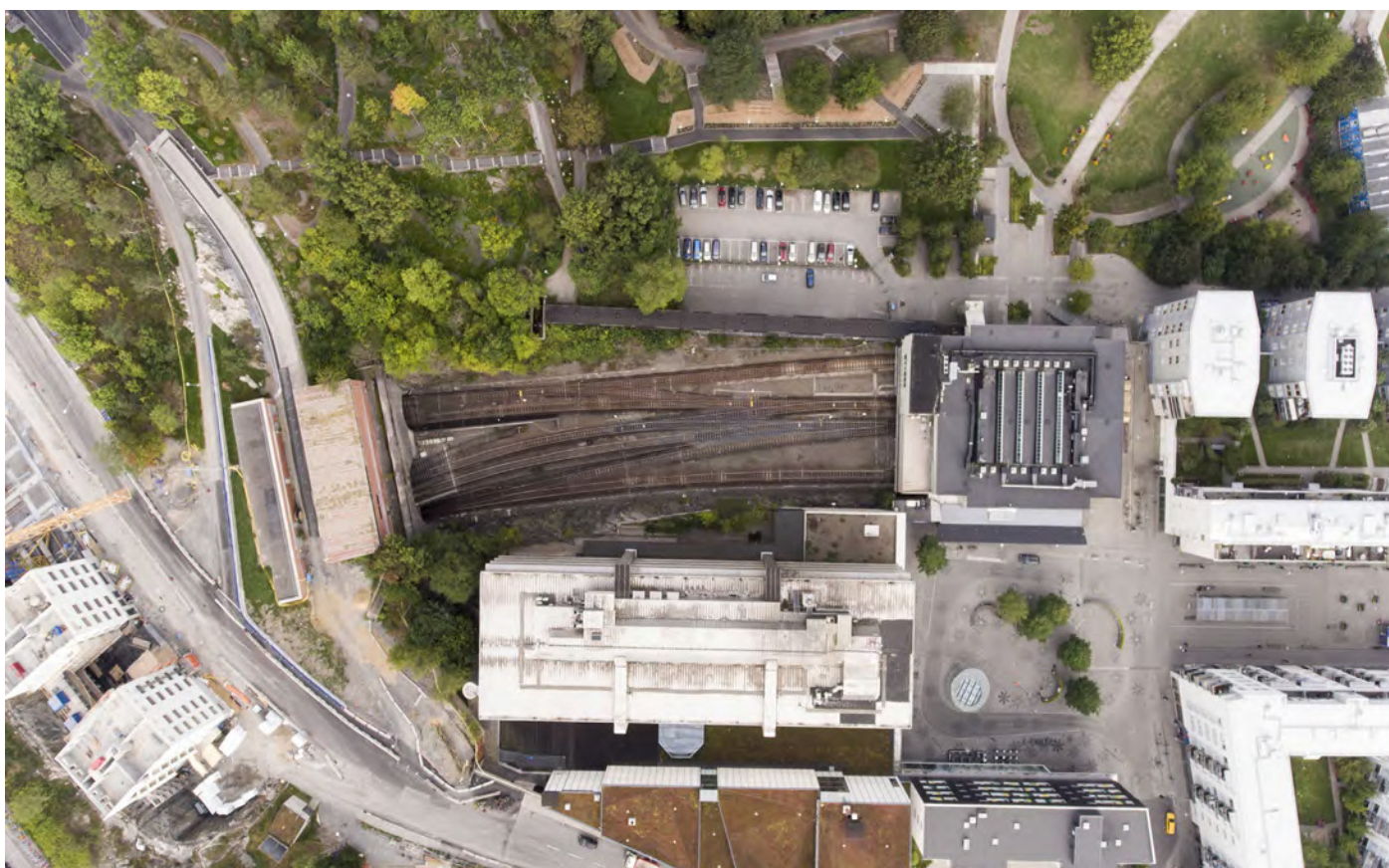
20190527 senast reviderad 20240701

Aktuellt område höger om gångvägen
Sjön Trekanten till vänster

CONEC KONSULTERANDE
EKOLOGER

Innehållsförteckning

1.	Bakgrund	4
2.	Metod	4
3.	Artportalen	4
4.	Intryck under fältbesök	5
	Delområde A	5
	Delområde B	6
	Delområde C	7
	Övriga områden	7
5.	Sammanfattning naturvärden	8
6.	Påverkan vid bebyggelse	9
7.	Spridningssamband	10
8.	Strandskydd	10
9.	Kompensationsmöjligheter	12
10.	Referenslista	14

Figur 1. Flygfoto över spårområdet som är tänkt att överdäckas. Tillhandahållet via projektet.

Sammanfattning

En ny detaljplan är under utformning där husen vid Liljeholmstorget är tänkta att utvecklas och spårområdet att överdäckas. Ett litet parti av utbyggnaden tar naturmark i anspråk. Större delen av området ligger inom generellt strandskyddsområde, men där absolut största delen är taget i anspråk. Sedan samrådet har området mot parken ändrats då en ny tunnelbaneentré tillkommer.

Denna rapport redovisar en naturvärdesinventering av den naturmark som är tänkt att tas i anspråk och den påverkan utbyggnaden kan tänkas ge upphov till. Möjligheterna till att kompensera påverkan diskuteras också. Rapporten har uppdaterats efter samråd och en trädinventering där trädens status undersökts. Rapporten har också uppdaterats efter att anslutningen till parken har omarbetats.

Området har besökts vid fyra tillfällen (mars, april och maj) 2019 samt 2024. Området har delats in i delområden, och de har bedömts ha nedanstående naturvärde.

Del	Karaktär	Naturvärde
A	Trädbeklätt område vid bergsslänt	0
B	Trädklätt område på gräsmatta	Ett träd har ett visst naturvärde
C	Gräsmatta med små träddungar	0
	Parkeringsyta	Saknas
	Spårområde	Saknas
	Huskroppar	Saknas

De träd som är bevaransvärda är några träd i områdena A och B som har en stamdiameter över 40 cm. Detta innebär dock inte att de har ett naturvärde. Träd har som regel inte klassats som naturvärdesträd då de bl.a. inte hyser någon ovanlig påväxtflora eller är riktigt gamla. Flera träd är dock bevaransvärda. En gammal tall i område B har ett visst naturvärde (lägsta klass av fyra).

I delområde A och B blir det ett fysiskt intrång i naturmarken. Delområde C påverkas av gångvägar.

I delområde A kommer en del av området att ingå i en förskolegård. Detta innebär troligen att all vegetation mellan gångvägen och spårområden tas ned. Dock kan troligen tallen som står innaför gångvägen kan sparas (med reliktbock).

I delområde B påverkas området framförallt av gångvägar. Vid besöket 2024 var tre almar borttagna då de drabbats av almsjuka. I området hade också en gazebo uppförts och jorden var bearbetad för insådd av gräs. Totalt står fyra större träd här, ett av träden är en tall som fått ett visst naturvärde, bl.a. då det växer taltticka på den. En art som är rödlistad, kategori NT, nära hotad. Troligen kan tallen inte bevaras.

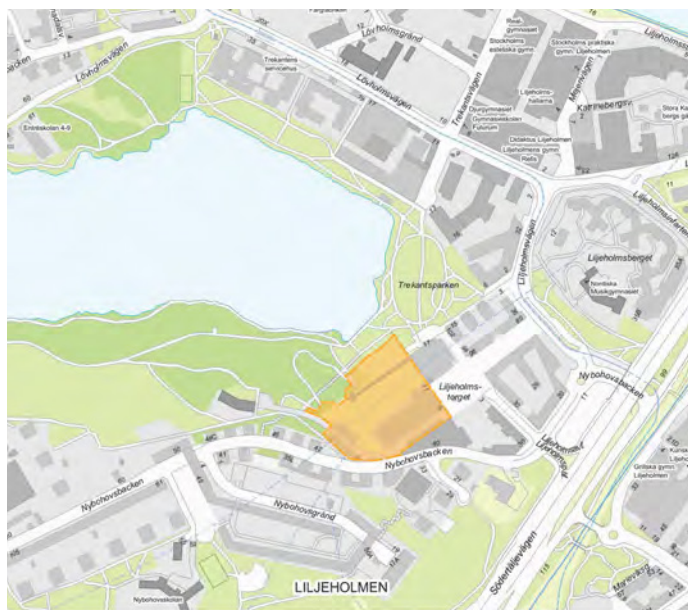
Träden i delområde C är tämligen unga och kan relativt lätt ersättas med nya träd om det behövs. Det ekologiska värdet är inte särskilt högt.

Då det gäller parkeringsområdet, spårområdet och huskropparna behöver påverkan på strandskyddet inte diskuteras närmare då marken redan är i anspråk-tagen.

Möjligheter till kompensation eller förstärkning av ekologiska funktioner i området och utanför diskuteras i rapporten.

1. Bakgrund

En utbyggnad av husen vid Liljeholmstorget och sjön Trekanten planeras, se figur 2. Spårområdet kommer att överdäckas. Ett litet parti av utbyggnaden tar naturmark i anspråk och stora delar av området ligger inom strandskydd.

Figur 2. Områdesavgränsning orange (Stockholms stad),

Ett detaljplan har tagits fram som bl.a. innehåller förslag på att gallerian utökas, spårområdet överdäckas och bostäder byggs.

Citycon arbetade med att detaljplanera detta område 2019 och beställde denna naturvärdesinventering av de naturområden som påverkas vid en eventuell exploatering. Rapporten är uppdaterad med information som framkommit efter samrådet, bl.a. en trädinventering.

I skrivelsen Utredningsbehov (Stockholms stad 2018a) framför kommunen inom temat "Naturvärdesinventering inklusive spridningskorridorer" nedanstående förslag.

Kommunen föreslår att en naturvärdesinventering (NVI) på fältnivå enligt SIS standard SS 199000:2014 ska göras.

Kommunen anser också att utredningen bör kompletteras med en redovisning av spridningssamband och landskapselement som har betydelse för ekologiska spridningsfunktioner i den gröna infrastrukturen och aktuella habitatnätverk. En utredning om detta har gjorts på uppdrag av staden 2019. Delar av den redovisas i denna rapport. Ekologiska kompensationsåtgärder

gärder vid nybyggnation har också inkluderats enligt önskemål från kommunen.

Efter samråd har planområdet minskats med hänsyn till att ny tunnelbaneuppgång planeras och som tar visst område i anspråk. Det ingick tidigare i detaljplaneområdet men exkluderas nu i denna detaljplan.

Då det har gått lång tid sedan grundinventeringen gjordes har ett nytt fältbesök gjorts under maj 2024.

2. Metod

Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI) har utförts enligt SIS standard ftSS 199000:2014 på fältnivå. Fyra fältbesök har gjorts.

Standarden tar upp tre olika klasser, men i denna utredning används även tilläggsklassen fyra:

1. högsta naturvärde – naturvärdesklass 1 störst positiv betydelse för biologisk mångfald,
2. högt naturvärde – naturvärdesklass 2 stor positiv betydelse för biologisk mångfald,
3. påtagligt naturvärde – naturvärdesklass 3 påtaglig positiv betydelse för biologisk mångfald samt
4. visst naturvärde – naturvärdesklass 4 viss positiv betydelse för biologisk mångfald

En sökning har gjorts i Artportalen (2024).

3. Artportalen

En sökning i Artportalen har gjorts i maj 2024. I Artportalen kan naturintresserade rapportera in vilka växter och djur de observerat i ett område. Det är alltså lite slumpmässigt vad som finns rapporterat för de områden som inte inventerats, men det kan ibland ge intressant information. Vanligast är att fåglar och ovanliga växter rapporteras, medan det är ovanligare att t.ex. insekter blir rapporterade. Vissa arter som t.ex. rovfåglar och ugglor är dessutom skyddade av sekretess. Någon förekomst av sekretesskyddade arter i området är dock inte troligt.

Området är ju mycket litet, men fem fjärilsarter har noterats vid gångvägen mellan T-banan och Bergbanan 2016 - 2017. Det är almsnabbvinge, tegelrött gräsfly, större ringmätare, vinkellövmätare och gråbomalätare. Almsnabbvinge är rödlistad, kategori NT (nära hotad). Vidare har spår av reliktböck hittats 2017 på en tall i område A, förskolegården. I område B, Bergbaneplatsen, växer en talticka på tallen. Bägge dessa arter är NT (nära hotad).

I området kring Trekanten finns ett flertal artfynd rapporterade.

4. Intryck under fältbesök

Området har besökts vid tre tillfällen (mars, april och maj) 2019 samt vid ett tillfälle i maj 2024. Området har delats in i olika delområden, se figur 4 och nedan:

- A. Trädbeklätt område vid bergsslänt
- B. Trädbeklätt område på gräsmatta
- C. Gräsmatta med små trädgångar

Delområde A (Förskolegården)

Mellan de två gångvägarna och på den öppna ytan står tre träd och ett busk/slyartat parti i mitten samt ett buskparit mot spårområdet. Dessutom finns ytterligare ett /busk/slyartat parti nära spårområdet där det står några smala träd. Ytterligare ett träd står högst upp i sluttningen.

Sluttningen är brant och delar av sluttningen är blottad berggrund. I övrigt är jordtäcket tunt och består troligen av pålagd jord. Här finns en gräsmatta med ett stort inslag av insådda eller naturliga arter. Prästkrage och rölleka dominerar, men här finns även maskros, tussilago, stormåra, vitsippa, förgätmigej, tomtskräppa, ärenpris, skogsviol, stinknäva, kardborre, obestämd vallmo och kruståtel samt gräs som inte har kunnat bestämmas. Vid besöket i maj 2024 fanns spår från terrängcykling i vissa delar.

Figur 3. Sluttningen från söder ner mot stationen.

Figur 4. Delområden. Träd som har bevarandevärde har markerats med blå prick. Ett träd, tallen, har visst naturvärde och har markerats med röd prick.

Figur 5. Delområde A.

Träden på den öppna ytan är en mångstammig säl, en relativt stor ek (ca 50 cm i stamdiameter), samt en liten hägg. Ytterligare två ekar finns i området. Allra högst upp mellan gångvägarna står en ganska stor tall. I snåret mot spårområdet hittas fågelbär, alm och ask. Bland buskar finns rosor/nypon, spirea och en stor hassel (högst upp i slutningen).

Området har framförallt ett värde som gränzon till den övriga naturmarken, men värdena är inte så höga att det har fått någon naturvärdersklass. Den stora tallen mellan gångvägarna är dock gammal och har spår av reliktböck. Dock står trädet utanför detaljplanelområdets gräns.

Delområde B (Bergbaneplatsen)

Nedanför gångvägen som går till gångtunneln står ett några träd på en gräsmatta (2024 nyanlagd). De är framförallt tämligen grova ädellövträd (alm, lönn och ek). Allra störst är en tall som är ca 70 cm i stamdiameter. På denna tall växer talticka som är en rödlistad svamp, NT nära hotad.

Figur 6. Delområde B 2024.

Det trädbeklädda området har framförallt ett värde som gränsszon mot den övriga naturmarken och att vissa av träden är relativt gamla. Träden kan både vara planterade och uppkomna spontant.

Gångvägarna saknar naturvärden men används av allmänheten framförallt för att komma till och från Liljeholmstorget och kollektivtrafiken.

Bedömningen är att själva området saknar naturvärde men att tallen har ett visst naturvärde (klass 4). Tallen är gammal och hyser en rödlistad art. Sedan den första inventeringen har tre almar som drabbats av almsjuka avverkats.

Delområde C (Brinken)

Delområde C består av en gräsmatta med några knippen av relativt unga träd. Dessa är planterade eller möjligen uppkomna spontant och att man sedan tagit hänsyn till dem vid skötseln.

Delområdet har inga större ekologiska värden, men har ett visst rekreativt värde då området utgör en del av Trekantsparken och är en viktigt entré till centrumområdet.

Övriga områden

Parkeringsområde, spårområde och huskroppar saknar natur- och friluftsvärde.

Figur 7. Delområde C, från söder respektive norr. Parkeringsytan syns intill.

5. Sammanfattning naturvärden

Tabell 1. Sammanfattning av naturvärdena.

Del	Karaktär	Naturvärde
A	Trädbeklätt område vid bergsslänt	0
B	Trädklätt område på gräsmatta	0 för området men en tall har ett visst naturvärde
C	Gräsmatta med små trädgångar	0
	Parkeringsyta	Saknas
	Spår område	Saknas
	Huskroppar	Saknas

I område B finns en tall som har ett visst naturvärde. Visst värde är den lägsta klassen i värderingsskalan.

De stora träden är bevarandevärda, men har inte ett naturvärde då de inte är tillräckligt gamla.

Figur 8. Träden i delområdena.

6. Påverkan vid bebyggelse

I delområde A blir det ett fysiskt intrång i naturmarken av en huskropp samt att stora delar av området kommer att bli en förskolegård. I delområde B påverkas naturmarken av kör- och gångytor. I delområde C kommer delar av området bli påverkat under byggnationen, se figur 9. Delområdena ligger inom strandskydd.

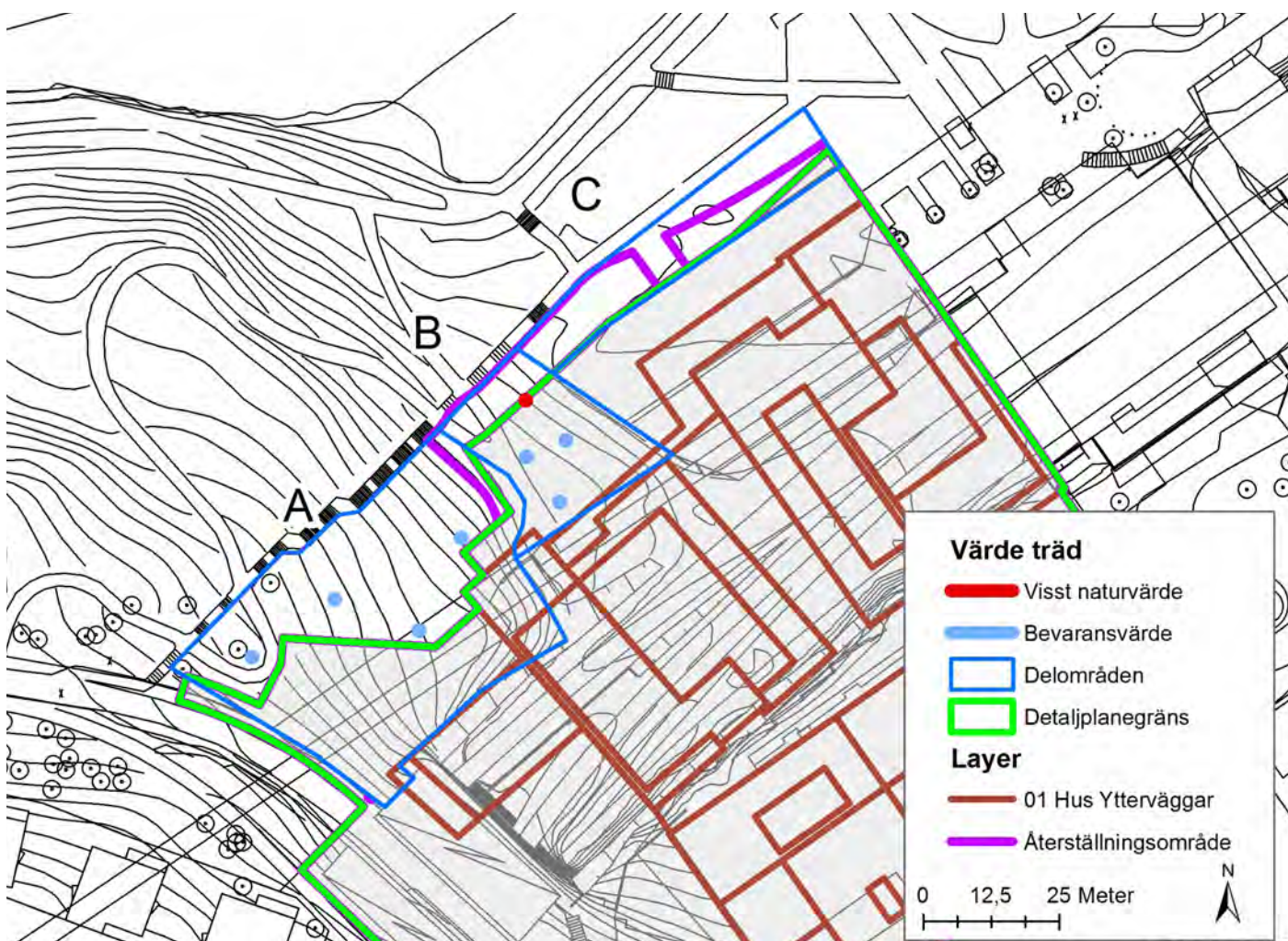
Delar av området kommer att påverkas under byggnationen. I delområde A är de flesta av träden mycket unga. Inga ovanliga arter har hittats här, förutom att tallen mellan gångvägarna hyser reliktbody. Den tallen kommer troligen att kunna bevaras.

I delområde B påverkas naturvärdet framförallt av att träd som måste tas bort. Markfloran saknar naturvärde eftersom det är en nygjord gräsmatta. Här finns några träd som är bevarandevärda och ett träd som markerats med visst naturvärde (en tall som har 70 cm i stamdiameter). Huskroppar kommer på sådant avstånd att träden inte påverkas i sig, men flera ytor kommer att göras om till gångytor, varför träden måste tas ned.

Träden som står i område C är unga och kan relativt lätt ersättas. Det ekologiska värdet är inte särskilt högt.

De områden med naturmark och träd som inte berörs av exploateringen bör stängslas in under byggfasen.

Större träd som behöver tas ned kan läggas ut som faunadepåer, t.ex. i parken.

Figur 9. Förslag till nya huskroppar, detaljplanegräns och påverkansområde.

7. Spridningssamband

Stockholms stad har satt fokus på tre viktiga arter/artgrupper som är indikatorer för en rik biologisk mångfald. Dessa är eklevande insekter, tofsmes och padda som i sin tur är knutna till gamla ekar, barrskogsmiljöer med gamla träd respektive våtmarker. Genom att skydda miljöer som dessa arter/artgrupper är knutna till kan man bibehålla en stor del av den biologiska mångfalden i staden. Arternas (möjliga) förekomst och spridning har kartlagts genom GIS-analyser av biotopkartan och i vissa fall även genom inventeringar.

För att ta hänsyn till detta gjordes en sammanvägning till översiktsplanen Promenadstaden (2010) som resulterade i en karta som visar ekologiskt särskilt betydelsefulla områden (ESBO).

I denna analys är området intill Liljeholmen urskild som ett kärnområde tillsammans med sjön Trekanten och Vinterviken, se figur 10. Tanken är att dessa grönområden ska hänga samman med Sätmaskogen i väster och Årstaskogen i öster.

Det är ett stort tryck på bostadsförtätning i Stockholms stad och flera av de samband som har angetts i ESBO är mycket svaga. Stockholms stad har därför låtit ta fram en fördjupad analys över spridningssambanden i söderort (2019) och möjligheten till förstärkningsåtgärder.

Man har jobbat med att följande egenskaper ska finnas i en grön kvalitativ infrastruktur.

- livsmiljöer för en mångfald av arter
- en variation och mångfald av ekologiska strukturer
- tillräckligt stora sammanhängande grönområden
- en lång kontinuitet (tillräckligt med tid)
- goda möjligheter för arter att sprida sig mellan grönområden

Idag är området mellan Liljeholmen och Nybodahöjden/Årstadal en mycket försvagad spridningskor-

ridor över Södertäljevägen, se figur 11. Området över Nybohov har också bedömts som en försvagad spridningskorridor.

För att förstärka dessa problemområden har åtgärder föreslagits, se figur 12. Intill det område som är aktuellt för förstärkningar har föreslagits att placera ut mulmholkar och faunadepåer.

8. Strandskydd

Allemansrätten och tillgången till stränder skyddas genom strandskyddsbestämmelserna. Reglerna prioriterar allmänhetens nyttjande för friluftsliv och goda livsvillkor för djur och växter framför andra intressen.

Det generella strandskyddet återinträder om detaljplaner upphävs eller ersätts av ny plan, oavsett om det rör äldre planformer som stadsplan eller nyare detaljplan enligt PBL. Kommunerna beslutar i många fall om dispens och har också möjlighet att upphäva strandskyddet med en bestämmelse i en detaljplan. För detta krävs ett särskilt skäl för dispens samt att allmänhetens tillgång till strandområden inte försämras eller att livsvillkoren för djur- och växtlivet väsentligt förändras. Intill Trekanten gäller ett strandskyddsområde på 100 m.

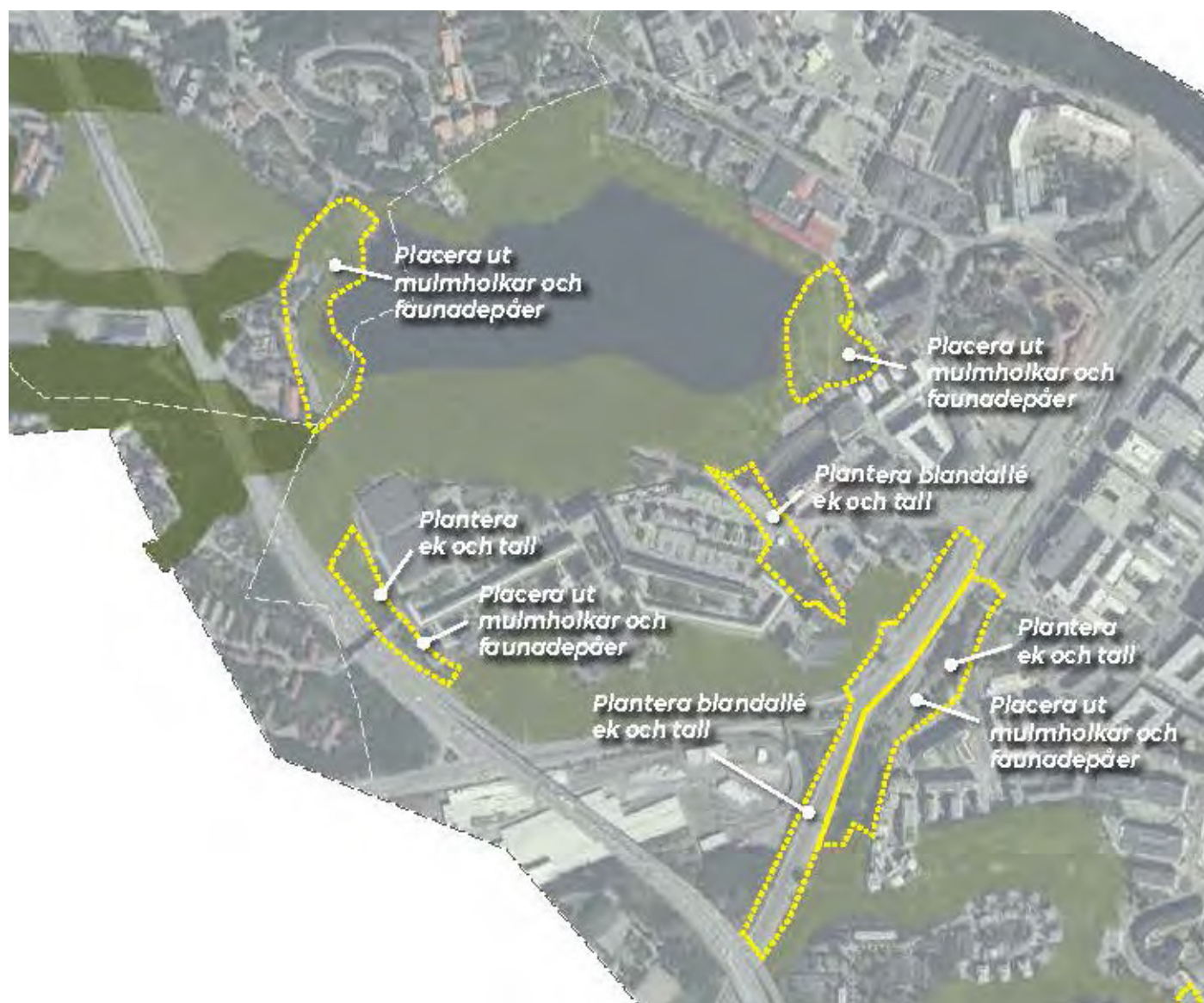
Ny prövning att upphäva strandskyddet ska göras inom ramen för planarbetet enligt Stockholms stad (2018b). Detta är förutsättningar enligt denna startpromemoria ”*Befintlig markparkering i Trekantsparken bedöms kunna anses som redan ianspråktagen mark då marken idag är instängslad och inte allmänt tillgänglig och att pågående markanvändning, parkering, har pågått under lång tid, sedan tiden omkring tunnelbanestationens anläggande i mitten på 1960-talet. Det är Länsstyrelsen som enligt PBL 5 kap 14 § ska överpröva kommunens beslut att i en detaljplan upphäva strandskyddet om det befaras att strandskyddet upphävs i strid med gällande bestämmelser.*”

Figur 10. ESBO. Utdrag ur Stockholm stad (2019)

Figur 11. Sambanden i det aktuella området. Utdrag ur Stockholm stad (2019)

Figur 12. Förslag till åtgärder. Stockholms stad 2019.

I miljöbalkens regler om strandskydd finns sex särskilda skäl för dispens från förbuden att bygga nära stränder. För landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS) godtas dessutom ytterligare skäl.

Som särskilda skäl vid prövningen – av upphävande eller dispens från strandskyddet – får man beakta endast om det område som upphävandet eller dispensen avser:

1. redan har tagits i anspråk på ett sätt som gör att det saknar betydelse för strandskyddets syften,
2. genom en väg, järnväg, bebyggelse, verksamhet eller annan exploatering är väl avskilt från området närmast strandlinjen,
3. behövs för en anläggning som för sin funktion måste ligga vid vattnet och behovet inte kan tillgodoses utanför området,
4. behövs för att utvidga en pågående verksamhet och utvidgningen inte kan genomföras utanför området,
5. behöver tas i anspråk för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför området, eller
6. behöver tas i anspråk för att tillgodose ett annat mycket angeläget intresse.

På andra sidan sjön har strandskyddet prövats för utbyggnad av en skola. Detta fick avslag i mark- och miljödomstolen (MÖD) som upphävde detaljplanen. Domstolen ansåg att detaljplanen avsåg att skolan var ett angeläget allmänt intresse (skäl 5) men att alternativutredningen inte hade visat att det fanns möjligheter att tillgodose detta intresse utanför strandskyddat område. Mot den bakgrunden ansåg domstolen att det inte fanns förutsättningar att upphäva strandskyddet inom planområdet. MÖD ansåg dock att det var viktigt för rättstillämpningen att målet prövades av Högsta domstolen, så möjligheter att

överklaga domen fanns. Men kommunen medgavs inte prövningstillstånd hos Högsta domstolen.

9. Kompensationsmöjligheter

Då det gäller parkeringsområdet, spårområdet och huskropparna behöver påverkan på strandskyddet inte diskuteras närmare då marken redan är i anslutning, men för delområde A och B kan man diskutera om det är möjligt med någon sorts kompensation eller ersättning av funktionerna.

Då det gäller strandskydd är frågeställningarna 1) allmänhetens nyttjande för friluftsliv och 2) goda livsvillkor för djur och växter.

Då det gäller att bevara goda livsvillkor för djur och växter kan man diskutera hur de värden som finns idag på ytorna A+B och C kan kompenseras. I område A finns en viss naturlig markflora som inte kommer påverkas i särskilt hög grad av själva detaljplanen. Övriga områden utgörs av gräsmatta. Det är ur ekologisk synvinkel alltså träden som framförallt behöver ersättas. Träden i yta C är betydligt yngre och därmed lättare att ersätta.

Då det gäller yta A och B är det några träd som troligen måste tas ned och som har en stamdiameter större än 30 cm. Just den storleken eller större måste ersättas med yngre träd.

I samrådshandlingen (Citycon 2020) planeras gröna tak på husen. För att få en ekologisk funktion bör taken planteras med växter som har stor nektartillgång, så att pollinerande insekter attraheras. Det kan diskuteras om husen kommer att ligga för högt jämfört med omgivande natur, men med den branta sluttningen (Nybohovsbacken) är den risken inte så stor. Pollinerande insekter kan ibland flyga relativt högt över omgivande stadsmark, t.ex. på Garnisonen där

Tabell 2. Bedömning av skäl som kan gälla de olika delarna.

Område	Karaktär	Strandskydd
A	Trädbeklätt område vid bergsslänt	Fysiskt intrång av del av ny huskropp. Minimal påverkan på livsvillkoren för djur och växter.
B	Trädklätt område på gräsmatta	Inget fysiskt intrång av huskroppar. Gång- och körvägar kan innebära att vissa träd måste tas ned. Minimal påverkan på livsvillkoren för djur och växter.
C	Gräsmatta med små träd-dungar	Inget intrång men påverkan, minimal påverkan på livsvillkoren för djur och växter.
	Parkeringsyta	Skäl 1 gäller
	Spårområde	Skäl 1 gäller
	Huskropp	Skäl 1 gäller

man satt ut bikupor på en takterass. Det blir troligen inte de allra mest sällsynta djuren som kommer hit, men det ökar den biologiska mångfalden i staden.

I dagvattenutredningen (Structor Mark 2024) har syftet varit att kombinera dagvattenhantering med en grön gestaltning. I denna utredning kombineras även grönytefaktorer (GYF) med gestaltningen av den yttre miljön.

För att uppnå hög biologisk mångfald bör man under projekteringsskedet tänka på växtval som gynnar värdefull insektsfauna.

Man bör titta på möjligheterna att sätta upp holkar, t.ex. tornseglarholkar på de ytor som gränsar mot naturen. Likaså kan en tornfalksholk eller liknande vara ett alternativ.

Man bör också titta på de kompensationsåtgärder som har föreslagits i spridningsutredningen (Stockholms stad 2019). I direkt närhet till exploaterings-

området föreslås två åtgärder; plantera en blandallé av tall och ek samt placera ut mulmholkar och faunadepåer. Den första åtgärden är inte helt lätt att genomföra eftersom det är direkt intill exploateringen och att det är trångt mellan huskroppar. Men åtgärden bör diskuteras vidare. Det bör också diskuteras om en sådan plantering kan förstärkas med fruktträd, rönn, hassel, nypon och andra växter som har en ekologisk funktion.

10. Referenslista

Artportalen. 2024. <http://www.artportalen.se/> Sökning under maj 2024. Artdatabanken och Naturvårdsverket.

Citycon. 2020. Liljeholmen utveckling. Samrådsmaterial. Granskningshandling 2020-11-13

Sammanställt genom Wester+Elsner arkitekter AB Citycon. 2019. Liljeholmen utveckling. Liljeholmsgränden. 2019-02-01.

Citycon. 2018. Situationsplan v 2019 v 190305 vändplan.

Länsstyrelsen Stockholm. 2021. Samrådsyttrande.

Figur 13. Område där förstärkning genom att plantera blandallé - ek och tall föreslagits.

- Detaljplan för del av Liljeholmen 1:1 vid kv Stubinen i Stockholms kommun. 2021-03-23.
- Stockholms stad. 2019. Stärkt grön infrastruktur i mellersta söderort - Förstärkningsåtgärder och strategier. WSP.
- Stockholms stad. 2018a. Detaljplan Liljeholmens centrum, utredningsbehov. Stadsbyggnadskontoret. Arbetsdokument. 2018-12-07.
- Stockholms stad. 2018b. Startpromemoria för detaljplan Liljeholmstorgets galleria ... Stadsbyggnadskontoret. 2018-11-16.
- Structor Mark. 2024. PM Dagvatten Liljeholmstorget. Inför detaljplan. 2020-11-13.
- Trädmästarna. 2022. Trädinventering på område B vid Liljeholmsgränd i Stockholm.

